

SUOMEA KÄÄNTÄJILLE

Anneli Lieko, Andrew Chesterman & Leena Silfverberg *Finnish for translators*.
Helsinki: Finn Lectura 1999. 265 s. ISBN 951-792-066-0.

Euroopan unioniin liittyminen sai huomion kiinnittymään suomen kielen kääntämistä ja tulkkausta koskeviin resursseihin: muunkielisiä, suomea osaavia ammattitaitoisia kääntäjiä ja tulkkeja havaittiin olevan harvassa. Tarpeet eivät suinkaan tyydyttyneet puheenjohtajakautta varten koulutettujen parinkymmenen simultaanitulkin avulla (ks. esim. Viktorsson 1999), joten hiljan ilmestynyt kirja *Finnish for translators* täydentää S2-oppimateriaaleja ja suuntaa samalla katseet tulevaisuuteen, jolloin tarve suomenkielisten tekstien ammattitaitoisista kääntäjistä lienee vielä nykyistä suurempi.

OPPIKIRJA JA HAKUTEOS

Anneli Liekon, Andrew Chestermanin ja Leena Silfverbergin *Finnish for translators* on esitteen mukaan tarkoitettu oppaaksi »ei-syntyperäisille suomen kielen käyttäjille, erityisesti niille, jotka aikovat kääntää ammattimaisesti suomesta muihin kieliin». Kirjantekijät sanovat tarjoavansa avaimen kirjoitetun kielen ymmärtämiseen ja keskittyvänsä nimenomaan kääntämisessä ongelmia aiheuttaviin rakenteisiin ja tyyliseikkoihin. Teoriatietoa havainnollistetaan autenttisin esimerkein; esimerkkien aihepiirit ja sanasto liittyvät pääasiassa Euroopan unioniin.

Kirja jakautuu viiteen osaan. Ensimmäisessä osassa (Problem areas) esitellään kieliopin, tyylin ja sananmuodostuksen keskeisiä kysymyksiä. Kieliopista tarkastellaan esimerkiksi agenttia ja subjektia, sanajärjestystä ja infiniittimuotoja. Tyyliseikoista käsitellään kirjoitetun kielen paperikie-

lisiä rakenteita, puhekielisiä piirteitä ja tyyppillisiä virheitä. Sananmuodostusta sivutaan listaamalla valikoima perusmuotoja ja niiden johdoksia englanninkielisine vastineineen. Kirjan toinen ja mittavin (94 s.) osa koostuu aakkosellisesta pääteuettelosta, jossa havainnollistetaan pääteainesten erilaisia käyttötapoja runsain esimerkein. Kirjan kolmannessa osassa on erityyppisiä käännös- ja analyysiharjoituksia, jotka liittyvät kahteen edeltävään osaan. Neljännessä osassa esitellään harjoitusten mallivastaukset kommenttien kera, ja viimeiseen osaan on koottu erilaisia taulukoita, muistilistoja ja lähdeviitteitä.

Kirjan esipuheessa mainitaan, että kirjan käyttäminen edellyttää suomen kielen perusteiden tuntemusta ja tavanomaisten hakuteosten (kieliopit, sanakirjat) hyödyntämistä. Kirjan kerrotaan soveltuvan keskitason ja edistyneiden suomenoppijoiden materiaaliksi, niin itseopiskeluun, kertaukseen kuin hakuteokseksikin.

KIELIOPIN JA TYYLIN ONGELMIA

Suomen kielen rakenteellisista ominaispiirteistä kirjantekijät ovat valinneet kaksi keskeistä kysymystä. Suomea jo erinomaisesti taitavillekin tuottaa vielä ongelmia ymmärtää ja ennen muuta ilmaista oikein suomen kielen agenttisuhteita (ks. tarkemmin Siitonen 1999). *Finnish for translators* -kirjassa on tästä ongelmakentästä erinomainen kokoava katsaus (s. 29–38), joka täydentää hyvin esimerkiksi yleisimmin käytössä olevia S2-kielioppeja (White 1997, Karlsson 1999). Agenttisuhteiden lisäksi sanajärjes-

tyksen ongelmat ovat yleisiä vielä hyvinkin edistyneillä oppijoilla. Kirjassa käsitellään aihetta parin aukeaman verran, ja siitä annetaan tehtäväksi kaksi lyhyttä harjoitusta. Monet suomenoppijat toivoisivat varmasti aihetta käsiteltävän perusteellisemminkin.

Keskeisistä kieliopin pulmista siirrytään analysoimaan laki- ja hallintokielen tyypillisiä piirteitä. Kääntäjälle tuottavat usein ongelmia raskaat, määrittekasaumia sisältävät rakenteet: *Vähintään neljä viikkoa Suomessa työttömänä työnhakijana ollut henkilö* – (s. 44). Kirjan selitysosassa annetaan malli tällaisten rakenteiden purkamisesta pääsanaksi ja määritteiksi, ja harjoituksissa pyydetään tekemään vastaavanlaisia analyyseja. Partisiippiattribuuttien ohella tarkkaa lukemista vaatii samasijaisuus, joka voi toisinaan johtaa jopa vääriin tulkitoihin. Malliesimerkki haitallisesta samasijaisuudesta on sivulla 46: *Liitetaulukoiden esitetään työttömyyden kehitystä ja rakennetta työttömyyden kestoja, ikärakennetta ja koulutustasoa kuvaavien lukujen valossa*. Niin ikään monet muutkin paperikieliset rakenteet edellyttävät kääntäjältä erinomaista analysointitaitoa. Lause (s. 50)

Komitean ehdottamia toimenpiteitä eri ammatillisia koulumuotoja hyväksi käyttäen tapahtuvan lahjakkaiden nuorten jatko-opiskelun mahdollisuuksien lisäämiseksi aina korkeinta opetusta myöten yhdistys pitää oikeaan osuneina.

tulisi kirjantekijöiden mukaan analysoida seuraavasti:

toimenpiteitä – eri ammatillisia koulumuotoja hyväksi käyttäen tapahtuvan lahjakkaiden nuorten jatko-opiskelun – mahdollisuuksien *lisäämiseksi*

→ The *yhdistys* likes («regards as hitting the mark») the *komitean ehdottamia toimenpiteitä* for increasing the *mahdollisuuksia* for *jatko-opiskelu* that *tapahtuu* in a way *käyttäen eri ammatillisia koulumuotoja*...

Tässä osassa kirjaa mainitaan ohimennen, että kyse on mutkikkaan ja epäselvän suomen analyysista; kielenkäyttöä tai sen esiintymisyhteyttä ei kommentoida sen tarkemmin. Tekstissä olisi kuitenkin voitu viitata muutaman aukeaman päässä alkavaan, kielenhuoltoa koskevaan osioon, jossa tällaista kielenkäyttöä pyritään yksinkertaistamaan.

Analyysiharjoitusten jälkeen kirjassa on kolmisivuinen muistilista infiniittimuodoista. Listaa edeltävässä tekstissä viitataan pääteainesluetteloon, jossa infiniittimuodoista kerrotaan tarkemmin, ja myös kolmanteen osaan, jossa on niihin liittyviä harjoituksia. Vaikka nominaalimuodot kuuluvatkin epäilemättä keskeisiin suomenoppijan ja niin ikään suomen kielen kääntämisen ongelmiin, lista tuntuu hieman irralliselta siinä yhteydessä, johon se on sijoitettu.

Seuraavaksi palataan taas tyylliseikkoihin: kirjoitetun kielen puhekielisiä piirteitä sivutaan puolentoista sivun verran. Tämän otsikon alla sanotaan käsiteltävän sellaisia leksikaalisia aineksia, joita ei aina välttämättä löydy sanakirjoista. Kurkistus CD-Perussanakirjaan paljastaa kuitenkin, että suurin osa esimerkkisanoista on esillä siellä: *Linnan juhlijoihin kuskasi 2 000 taksia. Poliisi esti rasisminvastustajien pääsyn skinien juhlapaikalle. Tupoa ja joulua odotellessa. Maskun 2-vuotissynttärin Petikossa* (s. 55). Lisäksi annetaan esimerkkejä (s. 56) mainonnan kielen uudismuodosteista (*Ei laatulapalapulaa! Suomen makukyläisin runsaudensarvi pitää tunnollisesti huolen uusmaalaisten herkkuhuollosta*) ja poliittisissa teksteissä esiintyvistä sanojen metaforisesta käytöstä (*Lääketeollisuus jahtaa geenimiljardeja*). Hämäräksi jää, miten kaksi viimeksi mainittua esimerkkiä liittyvät otsikkoon (Spoken style in written texts), jonka alle ne on sijoitettu. Tämän jakson mukanaolo saa myös pohtimaan sitä,

miksi kirjan autenttiset esimerkit eivät edusta useampia tekstityyppejä ja -lajeja. Suomen kielen suffiksien käyttäytymistähän voisi tarkastella yhtä hyvin myös muiden kuin Euroopan unioniin liittyvien informaatiivisten tekstien pohjalta.

Kirjan ensimmäinen osa päättyy katsaukseen, joka koskee kirjoitetun suomen kielen tyypillisiä virheitä. Virheinä käsitellään muun muassa paino- ja oikeinkirjoitusvirheet sekä taivutukseen, kongruenssiin, pronomien viittaussuhteisiin, sanajärjestykseen ja substantiivitautiin liittyvät keskeiset ongelmat. Virheet havainnollistetaan autenttisin esimerkein, ja esimerkkilauseita esitetään korjatut versiot. Kirjan tämä jakso (s. 57–70) on erinomainen tiivistys keskeisistä kielenhuollon kysymyksistä, jotka nousevat tavan takaa esille suomenkielisten tuottamia tekstejä tarkasteltaessa. Kääntäjähän tuntevat tekstien heikkoudet kaikkein parhaiten (vrt. esim. Piehl ja Vihonen 1999), ja kuten kirjassa osuvasti ilmaistaan, heidän tehtävänsä ei ole jäljitellä alkutekstin kirjoittajan kaikkia ratkaisuja: »Translators can choose to avoid this disease» (s. 68).

SUFFIKSIEN KAUTTA SUOMEN KIELEEN

Kirjan toisessa osassa (Endings etc.) käydään läpi suomen kielen pääteaineksia. Sisällysluettelo näyttää tällä kohtaa äkkiselteään tyrmäävältä: *-AA*, *-AhTA*-, *Aise*- jne. kahden ja puolen sivun verran. Käsittelytapa antaa havainnollisen kuvan siitä, miltä suomen kieli näyttää »takaperin kävellen», muodoista merkityksiin edeten. Esimerkiksi *-in*-päätettä tarkastellaan instruktiivina (*paljain käsin*), superlatiivina (*todennäköisimmin*), joidenkin adverbien komparatiivi- ja superlatiivimuotona (*todennäköisemmin*, *todennäköisimmin*), joidenkin adverbien perusmuotona (*aikaisin*), joidenkin nomi-

nien monikon genetiivinä (*Yhdysvaltain presidentti*) sekä nominityyppinä (*avain*).

Kutakin pääteainesta käsitellään samaan tapaan: suffiksille annetaan ensin kielipillinen nimi ja kommentoidaan itse muotoa, sitten tarkastellaan merkitystä ja lopuksi annetaan esimerkkejä pääteaineksen kustakin funktiosta. Tekstissä kohtaan ongelmalliseen sananmuotoon on mahdollista saada opastusta, vaikka ei heti osaisikaan etsiä oikeasta paikasta, sillä jo sisällysluettelossa viitataan muihin kohtiin: *-immin*, see *-sti*, *-mmin*. Erityisesti tämä laajin, suffikseja koskeva osa kirjasta on hakuteosmainen.

Pääteainesten käyttötapoja havainnollistetaan välistä autenttisin, välistä oppikirjamaisin esimerkein. Esimerkkejä on runsaasti, tavallisesti 5–10 kustakin asiasta. Suurin osa niistä on hyvää asiatyylä, mutta joukossa on mukana seuraavanlaisiakin lauseita: *Kokous alkaa klo 18 päättyen klo 20* (s. 78); *Oulun ilmasto on terveellinen saariston ollessa suojana* (s. 80); *Kuume laski aamuisin noustakseen taas iltapäivällä* (s. 98). Vaikka nämä esimerkit edustavatkin todellista, kääntäjien kohtaamaa kielenkäyttöä, silti ihmetyttää, että kirjassa ei ole mitään mainintaa esimerkkien hyväksyttävyydestä (vrt. Itkonen 2000: 77, 80, 82). Itsekseen suomea tämän kirjan avulla opiskeleva saa seuraavan kuvan muun muassa toisen infinitiivin instruktiivin laajentuneesta käyttöalasta (ks. esimerkkiä edellä): »Nowadays this structure is also used in some other senses, as the following examples show» (s. 77).

KÄÄNTÄMISEN HARJOITTELUA

Kirjan kolmas osa rakentuu käännös- ja analyysiharjoituksista. Harjoitukset 1–20 liittyvät kirjan ensimmäiseen osaan ja harjoitukset 21–69 pääteainesosioon. Tehtävät koostuvat enimmäkseen irrallisista lauseis-

ta; mukana on myös joitakin kokonaisia tekstejä. Kaikki tehtävien esimerkkilauseet ja -tekstit ovat editoimattomia, autenttisia kielinäytteitä. Tehtävässä pyydetään useimmiten paitsi kääntämään esimerkit myös analysoimaan niistä sitä rakenteellista seikkaa, jota tehtävä koskee.

Kirjan neljännessä osassa esitellään harjoitusten englanninkieliset ratkaisut. Tämä osio onkin ehdottomasti tarpeen, jotta takakansitekstin mainostama itseopiskelu olisi ylipäättään mahdollista. Harjoitusten käännökset ovat eräänlaisia raakakäännöksiä. Ne ovat usein melko sananmukaisia pedagogisten tarkoituksien vuoksi, kulloinkin kyseessä olevan rakenteen havainnollistamiseksi. Erityisen tarkasti alkutekstiä noudattavat käännökset on osoitettu lainausmerkein. Ratkaisuosion alussa (s. 209) kirjantekijät ennakoivatkin mahdollista kritiikkiä ilmoittamalla, että käännökset »— are often rather literal, and are not necessarily versions that you would want to keep in the final text of a translation; also, most of the sentences appear without a context».

Kirjan nimessä oleva sana *translators* saa kunnan translatoologin kysymään saman tien, mitä kääntämisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä. Jo vilkaisu kirjan sisällysluetteloon kertoo, että kyseessä ei ole mikään kääntämisen teoriaa tai käytäntöä koskeva teos vaan edistyneiden suomenoppijoiden oppikirja, jossa suomen kielen opiskelu perustuu ensisijaisesti käännösharjoitukseen. Tässä kirjassa kääntämisellä on siis pedagoginen tehtävä.

Kirjan esipuheessa (s. 9) mainitaan kunnianhimoinen tavoite: »*Finnish for translators* is a manual for non-native speakers of Finnish who wish to translate *professionally* from Finnish into other languages» [kurs. SL]. On selvää, että yksin tämän kirjan avulla ei tulla suomen kielen ammattikäntäjäksi. Kirja vahvistaa kääntäjäksi tähtävän kielitaitokomponenttia, siis suomen

kielen osaamista. Varsinainen kääntämiseen liittyvä oppi on kuitenkin hankittava muulla tavoin.

SUOMEA KENELLE?

Yksikielisten perusoppikirjojen aikakaudella on yllättävää, että suomen kielen perusteiden hallintaa edellyttävässä kirjassa on niin vahva osuus toisella kielellä: kaikki selitykset on annettu englanniksi, kaikki esimerkit on käännetty englanniksi ja kaikki käännösharjoitukset tehdään suomesta englantiin. Myös kieliopin pulmakohtia koskevassa osassa suomen kielen ominaispiirteitä verrataan useimmiten englantiin (esimerkiksi »*Finnish word order is freer than English*», s. 39).

Voisiko kääntäjäopiskelijoille tarkoitettu suomen kielen oppikirja toimia ilman toista kieltä? Jossain määrin lienee toisen kielen oltava mukana kuvassa, sillä kääntäminenhan on aina kaksikielistä viestintää. Mielestäni kirjan selitysosa ja tehtävänänot voisivat olla kokonaan suomeksi, käännösharjoitusten ratkaisut sitä vastoin eivät. Yksikielinen teos useampikielisine käännösratkaisuvihkoineen (englanti, venäjä, saksa, ranska, espanja, ruotsi...) tuntuisi kuitenkin utopialta jo marginaalisten markkinoidenkin vuoksi.

Koska kirjaan on valittu yksi apukieli, on luonnollinen — ja helppo — ratkaisu, että valinta on osunut englantiin. Se, että apukieli dominoi kirjassa niinkin vahvasti, johtunee siitä, että kirja on tarkoitettu myös itseopiskeluun. Toisen kielen avulla on pyrittävä tuomaan yksi vertailukohta suomen kielen rakenne- ja tyylliseikoille. Apukielessä huolimatta painopiste on kuitenkin koko ajan suomen kielessä: kirjassa käytetty englanti palvelee analyysseja.

Toinen kysymys onkin se, ketkä kirjaa voivat tällaisenaan käyttää. Kirjahan edellyttää käyttäjältään erinomaista englannin

kielen taitoa. Aihepiiriltään kirja viittaa vahvasti Euroopan unionissa toimiviin kääntäjiin, ja voi olettaa, että heistä suurin osa taitaa englantia erinomaisesti, monet B-työkielen¹ veroisesti. Oma opetuskokemukseni vahvistaa oletuksen oikeaksi: eräs komission saksankielinen kääntäjä, jonka C-työkieliin suomi lukeutuu, pystyi hyödyntämään kirjassa tarjottuja englanninkielisiä esimerkkikäännöksiä hyvin sujuvasti tarkistaessaan omia saksankielisiä käännoksiään.

Kirjan kohderyhmän ulkopuolelle jäänee kuitenkin ainakin osa maassamme toimivista, uusia vähemmistökieliä edustavista kääntäjistä ja tulkeista. Paitsi erinomaisista EU-englannin taitoa kirja edellyttää suomen kieliopin perusteiden ja terminologian hyvää hallintaa. Erikoissanaston ja mutkikkaiden rakenteiden (ks. esille ottamiani esimerkkejä) vuoksi uskallan myös hieman epäillä tekijöiden arvelua siitä, että kirja soveltuisi hyvin myös keskitason suomenoppijoille — ainakaan itseopiskeluun.

LOPUKSI

Kirjan loppuun on koottu hyödyllisiä listoja: postpositio- ja prepositioluettelo sekä muistilista astevaihtelusta ja tavallisimmista lyhenteistä. Yhdellä aukeamalla esitellään myös — jonkin verran yllättäen — ministeriöiden nimet ja symbolit. Lopuksi annetaan viitteet joihinkin keskeisiin suomen kielen opiskelun apuneuvoihin sekä lähteisiin, joista suurin osa esimerkkiaineistosta on koottu.

Ulkoasultaan kirja on selkeä, joskin väistämättä myös hieman puiseva. Muuten niin asiallista vaikutelmaa — ehkä tekijöiden pelkäämää tylsyyttä — on pyritty keventämään Helsingin Sanomista peräisin

olevin sarjakuvien, joissa on esillä jokin tekstissä käsitelty kielen piirre. On varmastikin makuasia, mitä ajattelee tästä ratkaisusta, joka ei ole tavanomainen hakuteokseksi tarkoitettussa kirjassa.

Teoriatieto, esimerkit, käännosehdotukset ja analyysit on eroteltu toisistaan sisenyksin, lihavoivoinnein ja kursivoivoinnein. Pääosin esitystapa vaikuttaa yhtenäiseltä, muutamia lipsahduksia — esimerkiksi puuttuvia kursivoivointeja — lukuun ottamatta. Esimerkkejä ei ole numeroitu, mutta tekstistä käy kuitenkin ilmi helposti, mistä jonkin esimerkin kommentointi loppuu ja mistä toisen alkaa. Painovirheitä ei silmiini osunut juurikaan; suomenkielisissä esimerkeissä ne olisivatkin harmillisia. Tekstin pienehkö fonttikoko vaatii hieman totuttelua.

Kirjantekijät ovat kokeneita S2-opettamisen ja -oppimisen sekä kääntämisen asiantuntijoita. Kirjan esipuheessa kiitetään ammattikäntäjiä, jotka ovat antaneet apunsa kirjan tekemisen eri vaiheissa. Tältä pohjalta syntynyt materiaali perustuu laajaan ja monipuoliseen kokemukseen. Kirja täydentää S2-opetusmateriaaleja erinomaisesti ja antaa paitsi kääntäjäksi tähtääville myös muille suomen kielen opiskelijoille tarpeellista lisätietoa suomen kielestä. Suomenoppijoiden ohella kirja tarjonnee paljon hyödyllistä tietoa myös suomea toisena kieleenä opettavalle, varsinkin uransa alkuvaiheessa olevalle. Opettajan kannalta kirjan parasta antia lienevät kokoavat katsaukset kieli- ja tyyliopin kysymyksiin sekä kirjan toinen osa, josta suomea muunkielisille opettava voi saada runsaasti ideoita esimerkiksi sanomalehtitekstien analyysia varten.

Jos tavoitteena on saada suomenkieliset asia- ja kaunokirjalliset tekstit kääntymään muunkielisille lukijoille *ammattimaisesti*, tulisi pohtia, mitä Inkeri Vehmas-Leh-

¹ B-työkieli on vieras kieli, josta ja johon käännetään ja tulkataan yhdestä tai useammasta muusta työkielestä. C-työkieli on vieras kieli, josta käännetään ja tulkataan muihin työkieliin. (Hietanen 1996: 1.)

don (1999: 12) kuvaamalle tilanteelle voisi tehdä:

Monessa maassa on periaatteena, että kääntäjä kelpaa kääntämään vain vieraasta kielestä äidinkieleen. Suomessa tilanne on toisenlainen; koska kieli-alueemme on pieni ja suomen kieltä taitavia ulkomaalaisia vähän, joudumme paljolti kääntämään tekstimme kumpaankin suuntaan.

Kielialueen pienuudelle emme voi mitään; suomen kielen opettamiseen voimme kuitenkin panostaa. Muunkielisten, suomea taitavien kääntäjien ja tulkkien systemaattinen koulutus onkin vähitellen käynnistynyt, ja se lienee myös yksi tulevaisuuden haasteista. Tähän koulutukseen soveltuvaa oppimateriaalia tarvittaisiin lisää; *Finnish for translators* on hyvä alku. ■

SIRKKU LATOMAA
Käännöstieteen laitos,
PL 607,
33014 Tampereen yliopisto
Sähköposti: sirkku.latomaa@uta.fi

LÄHTEET

CD-Perussanakirja. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 94.

Helsinki: Edita 1997.

HIETANEN, KAARINA 1996: Kielet kääntämisen ja tulkkauksen näkökulmasta. – *Kääntäjä 2/1996* s. 1.

ITKONEN, TERHO 2000: *Uusi kieliopas*. Tar- kistanut ja uudistanut Sari Maamies. Helsinki: Tammi.

KARLSSON, FRED 1999: *Finnish: An essential grammar*. London: Routledge.

PIEHL, AINO – VIHONEN, INKALIISA 1999: *Käännetäänkö tekstisi, tulkataanko puheenvuorosi? Opaskirjanen suomalaisille virkamiehille EU:n puheenjohtajuuskautta varten*. Koti- maisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 108. Helsinki.

SIITONEN, KIRSTI 1999: *Agenttia etsimässä. U-verbijohdokset edistyneen suomenoppijan ongelmana*. Turun yli- opiston suomalaisen ja yleisen kieli- tieteen laitoksen julkaisuja 63. Turku.

VEHMAS-LEHTO, INKERI 1999: *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännös- teoriaan*. Helsinki: Finn Lectura.

VIKTORSSON, SÖREN 1999: The Finnish lan- guage — extremely difficult? – *Uni- versitas Helsingiensis 1/1999*. www.helsinki.fi/lehdet/uh/199f.htm.

WHITE, LEILA 1997: *Suomen kielioppia ul- komaalaisille*. Kolmas, korjattu pai- nos. Helsinki: Finn Lectura.

NÄKÖKULMIA KÄÄNTÄMISEEN

Inkeri Vehmas-Lehto *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Helsinki: Finn Lectura 1999. 143 s. ISBN 951-792-050-4.

Andrew Chesterman *Memes of translation*. Amsterdam: John Benjamins 1997. 219 s. ISBN 90-272-1625-8 tai 1-55629-706-3.

Kääntämisen tutkimus on Suomessa vilkastunut huomattavasti kymmenen viime vuoden aikana, niin kääntämisen ope-

tukseen tähtäävän soveltavan tutkimuksen osalta kuin kääntämisen yhteiskunnallista merkitystä kartoittavien lähestymistapojen-